

4061

విగ్రహ విశ్వవిద్యాలయం
అయ్యం నామోస్తు
హైదరాబాద్

విశ్వవిద్యాలయం

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

వ్యవస్థాపకులు : విద్యాన్ బులుసు సతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 13

రాజమహేంద్రవరము 16-6-1990, 1-7-1990

సంచికలు 16, 17

—* ఈ సంచికలో *—

1. హరవిలాసము - వీర శై వాచారములు	1- 2
2. శివానందలహరి - కొన్ని అనువాదాలు	3- 4
3. కనకాభిషేకము (నాటిక)	5- 8
4. సుప్రసన్న గారి 'స్తుతిప్రబంధము'	9
5. దాశరథి కావ్యసమీక్షా కరణి (గ్రంథ సమీక్ష)	10-11
6. నన్నయభట్టారకుని భారత సూక్తిరత్నములు	18

- రాజోపు సంచికలో:-
1. కర్పూర వసంతరాయలు కావ్యంలో చందోవై విద్యం
  2. ఆదికంఠరుల భజనగోవింద స్తోత్రానికి తెనుగుసేత "హరిగోవిందా!"
  3. శ్రీశ్రీకి తిలక్కు భేదసాద్యతలు
  4. విశ్వనాథ మధ్యాక్కరలు - సమీక్ష
  5. పూసపాటివారి నాశ్రయించిన తొలికవి - వేములవాడ భీమకవి మొదలగు రచనలు ఉంటాయి.

రాజోపు సంచిక :

వ్యవస్థాపకులు కీ॥శే॥ విద్యాన్ బులుసు సతారామశాస్త్రిగారి సంస్మరణ సంచిక

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

నవంబర్ చందా రు. 12-00

విడి ప్రతి 0-60 పై.

8 మాసములకు రు. 8-50

సాహిత్య పరమైన రచనలకు సమాలోచన స్వాగతం!

సంపాదకుని మాట

సాహిత్యలోకంలో ధృవతారల్లాంటి కవయిత్తు లెందరో ఉన్నారు. స్త్రీ సృష్టికి కారణభూతురాలు. సాహిత్య సృష్టిలోకూడా స్త్రీ వెనుకంజ వేయలేదు. నేటి రచయితలు మన పూర్వ రచయితలను, కవయిత్తులను మఱచిపోయినట్లు కనుపించుచున్నది. నేటి సమాజానికి వారి కవితాప్రాభవాన్ని మళ్ళీ జ్ఞాపకం చెయ్యవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉన్నది. ఉన్నతవిద్య నభ్యసించి ఉన్నతమైన, ఉదాత్తమైన రచనలు చేసే రచయిత్తులైనా ఇందుకు పూనుకోవడం భావ్యం. కాలంతో మారిన కవిత్వ పంథా నపహాసించడం లేదు. తృణీకరించడమూ లేదు. కాని యీ వికాసంతోపాటు ఎందరో మహానుభావులు - మహాకవులను మనం స్మరించడం మన సాహిత్య జీవనానికి మంచిది. సహృదయులైన రచయితలు ఇందుకు ముందుకు రావాలి. మన ప్రాచీన కవితాప్రాభవాలను ఒక పద్ధతిలో ప్రాచీన కవితాసౌరభాల్ని మనకు అందించడానికి విజ్ఞులైన వారెవరైనా పూనుకుంటే చాలాసంతోషం.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

1. హ ర వి లా స ము - వీ ర శై వా చా ర ము లు

—శ్రీ రాళ్ళపల్లి సుబ్బారావు, ఎం. ఏ.,

14-15 శతాబ్దాల నడిమి కాలమందు తెలుగుసాహితీ సామాజ్యాధినేత, సమకాలీన కవి వండితులను వాద ప్రతివాదములచే నవనత శిరస్సులను గావించి 'కవిసార్వభౌమ' పురస్కృతుడైన శ్రీనాథుడు తన కావ్య నిర్మాణ కౌశలముచే నిర్మింపబడిన హరవిలాసము వీరశైవుల కాగమ గ్రంథమై భాసిల్లినది. ఈ కావ్యము వీరశైవాచారముల కద్దము పట్టినది.

హరవిలాసము ఏడాళ్వాసముల ప్రబంధము. శ్రీనాథుడు తెనుగు పద భూయిష్టము గను, దీర్ఘ సంస్కృత సమాస విరహితము గను నీ కావ్యమును నిర్మించెను. ఆనాటి వణిగ్వంశశ్రేష్ఠి యగు అవచి తివయ్యనెట్టి కీ కావ్యమంకిత మిచ్చెను. వీరశైవుల భక్తి ప్రపత్తులు, ఆచార నియమములు, శివప్రస్తుతులు, ఆరాధనా విధానము లిందు బహుధా వర్ణితము. ఇందలి సిరియాళుని కథ యిట్టి వర్ణనములచే నలంకృత మైనది. అట్టి యాచార వ్యవహారముల విహంగ వీక్షణ మీ వ్యాసము.

వీరశైవులకు షట్కాల లింగార్చన మత్యాపశ్యము. కాంచీనగర వాసి, భక్తిప్రప

త్తుల జీవన్ముక్తియైన చిటు తొండనంబి, వాని భార్య తరువెంగనాంచి ప్రతినిత్యము సూర్యోదయాత్పూర్వ పరములందు, మధ్యాహ్నమందు శివలింగార్చన మొనర్చెడివాడు. వారిరువు రేకాలము నందును జంగమారాధనల నేమిటకుందురు. 'వాని సరి యెవ్వడు లేడు వనుందరా స్థలిన్' అని పరమేశ్వరప్రస్తుతికిఁ బాత్రుడయ్యె.

అతిథి, యథ్యాగతులకు పాదార్చనాద్యుపచారములు చేయుట శైవాచారములలో ద్వితీయము. చిటుతొండనంబి గృహంగణమునకు నెఱునికావి పచ్చడముధరించి, నున్నని తలపై పచ్చిగంధము నిడుకొని, కరసంపుటములో శివలింగము నిడుకొని నొక జంగముడగు దెంచెను గృహంగణా ప్రవేశమొనర్చినంతనే చిటుతొండనంబి దంపతులు వానికిఁ దాదప్రక్షాళనము గావించి, యా పాదోదకమును పానముజేసి శిరమునఁ జల్లుకొని, పుణ్యకార్య నిర్వహణ సంతుష్టులయ్యెడివారు.

'శ్రీ పాదంబులు గడిగెను

శ్రీపాదోదకముఁ గొనియేఁ జెలువయుఁ దానున్.'

శైవాచారములలో విదితము, విశిష్టమైనది విభూది యందు కొనుట. పాదార్చనాద్యుపచారములు గైకొని సంతుష్టుడైన మిండజంగముడు శివునభిక్తునిఁ జేయుటకుఁ దూమె డిక్షి రసంబు తెమ్మని కోరెను. నంబి యందుల కంగీకారము తెల్పుచూ, జంగము తొనగిన విభూదియందు కొనెను.

చే గను గాడి చెఱుకుం

దీగ రసంబునఁ బురారిఁ దెల్పక కుడువన్

... ...

... . విన్ను నభ్యర్చింతున్.

అని కక్షంబున ధరియించిన యాలాబుంగాయలోని భస్మం బిచ్చిన వల్లె యని యందుకొని' అను వాక్యములు స్పష్టమొనర్చును. ఇట్లు విభూదినందుకొనుట శైవల్య దాయకమని వీరిభావన.

పరమేశ్వరు నవరావతారముగా జంగములను తలించి వీరశైవులు వారి కార్య నిర్వహణకుఁ దమ ప్రాణములై నను లక్ష్య పెట్టరు. ఇది వీరి మరొక నియమము.

శివయోగి యొనర్చు శివాభిషేకమునకు నూరు పుండ్రేక్షిపులను మోపుకట్టి పైకెత్తు

కొనబోయి, విఫలయత్నముడై నేలకొరిగెను. శరీరమంతయుఁ జెమర్చెను. మరొక సన్నివేశమున శైవమహావ్రతమున సరమాంసుముపాకము నొనరించి నివేదనము గావించవలెనని శోరినకవట శివయోగి కఠోరనియమకంగీకరించి చిటుతొండనంది తదను గుణముగాఁ దన యేకైకపుత్రునే జుపి యాహారముగా నివేదనకు పెట్టెను. 'మన శరీరార్థప్రాణంబులకుం గర్తలు శివయోగీశ్వరులే కాక మఱి యెవ్వరు? వారి సొమ్ములు వారికే సమర్పించుటయును నొక దౌడ్డవనియే (2-88) యను వాక్యములం బట్టి శైవులు తమ ధనప్రాణములనైనను శివయోగుల కర్పింప నుంకింపరు.

కాంచీనగరంబున నేకధారగా మూడేడు నాళ్లు దేవేంద్రునానతిచే మేముడు వరించెను. చిటుతొండడు శివయోగిజన సుందోహవంరక్షణార్థమై వివిధ భోజన వదార్థములను వండించి వడ్డించెడివాడు. వంటచెఱుకు నిండు శొనగా నింటిదూలములను పీకించి, వంటచెఱుకుగవదెను. అవియు నిండుకొని, తమ కట్టు పట్టుపత్రములనైనను నూనెయందు ముంచివంటవండుటకై సుపయోగించి శివయోగులను బోషించెను. యోగిజన పరిపోషణకు తమ సమస్తములును త్యాజ్యములే యని వారి ప్రగాఢ విశ్వాసము.

శివయోగు లేవదార్థము లడిగినను కాదు లేదన కొనగుట వీరశైవులచారము. వృద్ధ జంగముడు బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులలో నొక్క నరుడు, ప్రియవాది, కడుపిన్న వయసువాడు. రోగకంకావిహీనుండు, రూపసి యగువానిఁ దల్లిదండ్రు లే పాక మొనరించి వడ్డించిన భవునకు నివేదింతునని శోరగా సంతోషమున నాదంపకు లంగీకరించి తమ జన్మలు సఫలీకృతమైనట్లు భావించిరే గాని వావంక చింత నొందలేదు.

శైవులకు జంగమారాధనము మిగులావశ్యకము. వీరశైవాచార సాంప్రదాయానుసారము శైవులు దేహము నిండ విభూదియలడుకొని, మడుగు భోవతులఁ ధరించి, హస్తమందు శివలింగమిడుకొని, భక్తితత్పరతఁ నభిషేకమొనర్చి, తడియొత్తి, చందనము, పూలమాలలు, ధూపదీపములు, తాంబూలాదుల నొసంగి వందనము లాచరింతురు. అనంతరము జంగమారాధనము గావించి నైవేద్యమిడెడి వ్రతమొనరించెడివారు. వీరశైవులు శివునకు శివయోగుల కభేదము పాటించెడివారు. వేశ్యావాటికలందు సంచరించువారైనను జంగమ వ్రతమధులం గొలిచెడివారు. శివునకు. శివయోగులకు నివేదన మొనర్చినగాని నాహారముముట్టరు. శివయోగుల కాహారమర్పింపకున్న దినమంతయు వారు నువవాసము పాటించురు. శివయోగులను శివుని మాఱురూపముగా భావించి కొలచుట, శైవులభక్తికి నిదర్శనము.

పార్వతి యొకతవేషమాని.నంబిభార్యయగు తిరువేంగనాంచితో

కం. జోగులు కవదో పా య

ప్రాగల్భ్యంబున నిధాన వననిద్దులకై
యే గతుల నైనఁ దిరుగుదు

రోగి రమగ సుతునిఁ జంపు టుచితమై
మీకన్. 2-99"

తే. ఆవగిం జంత ధూతి మై నలది కొనిన

వెలదిఁ గుమ్మడి కా యంత

పెట్టిపుట్టుఁ.... (2-100)

మగవాడు చ్రూనువంటివాడు. నిసువుఁ జంపంగ తగునా? యని వల్కగాతిరువేంగనాంచి "శివుడని శివయోగి యన భేదంబు గలదే; శివుండు కర్త. శివుండు భోక్త." యనుట యామె భక్తివైశిష్ట్యము పరాకాష్ఠ నొందినది. పార్వతికాసమాధానమునకుదిక్కు తోచలేదు.

శైవులు, వీరశైవులు శివభక్తిప్రతిపాదకములైన వీరశైవగ్రంథములయిన నీలకంఠస్తవము, శివాష్టక మిత్యాదులు వరించెడివారు. సిరియాకుని భక్తిఁ బరీక్షింప శివుడు జంగమవేషమున గురుకులమున ప్రవేశించెను. అట్టి తఱి సిరియాకుడు తోటిబాలకులలో, గ్రహంబులలో నుడురాజువలె జంగమునకు తోచెను. సాష్టాంగవ్రణుడైన సిరియాకునితో మధుపాన మత్తుడగు గుడుపుల జోరులకు నీ దండ్రుదానవుడై నినుజుపి నాహారముగా బెట్టనిశ్చయించె. "జీపన్ భద్రాణి పశ్యతి" యని వేదంబులు నుడువుచున్నవి గావున నెక్కడికేని బాటిపొమ్ము" యనగా విరాఢమైతనూ, ధనము వ్యయింపఁ గలుట కదాజననైక ఫలంబు 'పరోపకారార్థ మిదం శరీరమ్' 'క్తిరికాయంబు గైకొంట కార్తియేల" యనెడి దాతృత్వ తత్వబోధచేయగా జంగముడు "వాడు చిటుతొండనంది కంటె నదికుండు" అని తలపించెను. ఇందు సిరియాకుని భక్తి యొక్కటియేగాక వితరణ శీలిగా నభివ్యక్తికి రుచెను. తానునేర్చిన పాఠ సారాంశమింతటిదని దెలియనగును.

ఐహిక సుఖములను త్యజించి 'జననైక ఫలంబుకైవ్యంబు' అనుసూక్తిని మనన జేయుచు, ధనమానప్రాణంబులను శివయోగుల కర్పించు భక్తి తత్పరత, శైవాచారములు సమధిక జనసమాదరిణీయములేకదా!

వేమారెడ్డి కాప్తమిత్రుడైన అవచి తిప్పయనెట్టి కావ్యభర్తయగుట మూలకారణము మహాదాత యగు తిప్పయ్యకు చిటుతొండనంది మూలపురుషుడు తిప్పయ్యచిర యశస్కుడు. శ్రీనాథుడు ధన్యజీవి, శ్రీనాథుని రచనా సంవిధానము గంగావ్రవాహమై పతితలను పునీతులఁ జేయును.

2. శివానందలహరి - కొన్ని అనువాదాలు

— శ్రీ కపిలవాయి లింగమూర్తి

సాంఖ్యుల ప్రకృతి పరబ్రహ్మలు పారాజీవులకు అది దంపతులైన పార్వతీ వరమేశ్వరులైనారు. ప్రకృతిలో సౌందర్యం పురుషునిలో ఆనందం ఉన్నది. సౌందర్యం బాహ్యమైన చతువులతో అనుభవింపబడితే ఆనందం మనస్సుతో భావించి పొందబడుతుంది. అందుచేత లోకంలో ప్రకృతి ఉపాసకులు చతుఃప్రీతులై సౌందర్యా రాధకులైతే పరబ్రహ్మరాధకులు నిరంతరం భావనా వ్యాపారంలో మునిగి ఆనందంలో తేలిపోతుంటారు.

ఆచార్య శంకరుడు ఈ గుణనిర్గుణ తత్వాలు బాగా అవగాహన చేసి వన్నాడు కనుక ఆయన తన విద్యా తపాయోగ బలాలచేత వాని రూప సౌందర్యాలను దర్శించి తన హృదయంలో తరంగితమైన ఆనందాన్ని సౌందర్యలహరి శివానందలహరి అనే రెండుకృతులుగా ఆస్తిక లోకానికి అందించినాడు.

తత్వదృష్టితోనే కాక కవితాదృష్టితో గూడ ఆ రెండు కృతులు పరాంక్షోటి కక్కినవి కనుక అటు తత్వలబ్ధులు ఇటు రసలబ్ధులు ఎండకో వానికి తమకక్తి కొలిది అనువాదాలు వ్యాఖ్యలు వెలయించినారు. వెలయిస్తున్నారు.

శ్రీ గోష్ఠం సుబ్రహ్మణ్యంగారు, కార్యం వూడి రాజమన్నారుగారు, జంధ్యాల వెంకటేశ్వరకాస్త్రిగారు అట్టివారిలో కొందరు. వీరు శివానందలహరిని ఆంధ్రీకరించినారు. వీరిలో శ్రీ వెంకటేశ్వర కాస్త్రిగారు నాకు పరిచితులు. వారు పండితవంశంలో పుట్టినారు. కవిమూర్ధన్యు

లైన కరుణాశ్రీగారి పితృవ్య పుత్రులు. సత్యసాయికి అనన్య భక్తులై ప్రస్తుతం ప్రకాంతి నిలయంలో నివసిస్తూ శివానందలహరిని సాయీ ఆనందలహరిగా చేసినారు.

సుందరమందారం, తియ్యని పాటల తిరుప్పావై వారివి దీనికంటే ముందుగచ నలు. సుందరమందారం రామాయణంలోని సుందరకాండకు గేయానువాదం. తిరుప్పావై గోదాదేవి పాకురాలకు తెలుగు రూపం.

సుందర మందారం, తియ్యని పాటల తిరుప్పావై అనే షేర్లు చూడగానే అందు లోకవిగారి ఉద్దేశ్యం ఆరచనల వైశిష్ట్యం పాఠకునికి స్పష్టంగా తెలిసిపోతుంది కాని ఈ శివానందలహరి మాత్రం అలా కాలేదు. పేరు యథామూలంగానే ఉన్న అనువాదం మాత్రం ఘవికేషంగా ఉంది.

అనువాదం అన్నపుడు యథా మూలానువాదమే అనువాదం. అంటే శాబ్దికమైన భాషాంతరీకరణమే నిజమైన అనువాదం కాని ఒక్కొక్కప్పుడు శబ్దాన్నే ప్రధానంగా చేసికొంటే మూలంలోని సాగను అనుదిశంలో రాకపోవచ్చు.

మనభాషలో ఒక్కొక్క దానికి ఒకరకమైన జాతీయములు, ఒకరకమైన భాషీయాలు ఒకరకమైన పదబంధాలు ఉన్నవి కాబట్టి దేనిసాగనుదానిది. అందు చేత మూలభాషలోని సాగను అనువాద భాషలో తేవలసినపుడు మూలంలోని జాతీయమో భాషీయమోతన భాషలో లేకుంటే దానికి సమానమైన మరోదాన్ని అనువక్త వాడవలసి ఉంటుంది. అలాగే

కొన్ని స్థలాల్లో మూలాన్ని చెప్పే వాక్య విన్యాసం-మారవచ్చు. కాబట్టి అటువంటి రచనను అనువాదం అనటం కంటే అనువాదం అనటం లెస్స.

ఈ రెండుపద్యకులే కాక అనువాదంలో మూలాన్ని వదిలించడం, పెంచటం కూడా ఉన్నది. దానికి మనకు ఆంధ్రమహాభారత భాగవతాలు ఉదాహరణాలు.

భర్తృహరి సుభాషిత త్రిశతిని ఏనుగు లక్ష్మణకవి, ఎలకూచి బాలసరస్వతి, ఎల్లూరి నరసింగకవి అనే ముగ్గురు కవులు అను వదించినారు. వారిలో మొదటివాడైన ఏనుగు లక్ష్మణకవి, అనువాదంలో అయ్యా వస్తువుకు తగిన వృత్తాన్ని ఎన్నుకొని చంపూ పద్యాలలో అనువదించు కుంటూ పోగా ఎలకూచి బాలసరస్వతి శతక నియమాన్ని పెట్టుకుని కార్పూర మత్తేభాలు స్వీకరించినాడు దానితో అతడు అల్ప వృత్తాలను సాగదీసికోవలసినవై ఎల్లూరి నరసింగకవి కందాలలో అనువదించినాడు కాబట్టి మూలంలోని విషయ విస్తారంగత వృత్తాలను వదించుకోవలసినవచ్చింది. ఈ రెండు విధాలుగూడా ఒక్కొక్కప్పుడు అనువాదానికి తగినంత ప్రశస్తిలే లేవు. అందుచేత మూలవిధేయంగా సాగిన ఏనుగు లక్ష్మణకవి రచనకు ప్రశస్తి దక్కింది.

ఇప్పుడు శివానందలహరికిగూడ ఇదే విధంగా అనువాదాలు అభ్యుపాతున్నవి. మొదటివారైన గోష్ఠం వెంకట సుబ్రహ్మణ్యంగారు ఏకవృత్తనియమం పెట్టుకోకుండా ఎక్కడికక్కడ మూలానికి తగిన పద్యాన్ని స్వీకరించినారు కాబట్టి వారి రచన ఏనుగు లక్ష్మణకవిగారి అనువాదం వలె మూల విధేయంగా సాగింది. వీరి పద్యాలు ధారాశుద్ధి శోభితమై అలరారు తున్నవి కాని అవి తత్వమ బాహుళ్యంగా ఉన్నవి.

రెండవవారైన కార్యంవూడి రాజమన్నారుగారుగూడ ఏకవృత్తనియమం

పెట్టుకోలేదు. వీరై నంతవరకు తెలుగు తనాన్ని తెచ్చినారు. కాని వీరి పద్యా లలో కొన్ని కుచపాదులు కొన్ని వట్టు దులు కాక తప్పలేదు. విషయం అను వాదంగాని, సాంతంగాని పద్యం అన్న పుణ్య దాన్ని నాలుగు పాదాలలోనికి కుదించి ఉపసంహరించటంలోనే కవి యొక్క సామర్థ్యం మెళకువ ఇమిడి ఉన్నది.

శివానందలహరి వందల్లో కాలకృతి. అయితే వంద అన్నపుడు తెలుగులో దానిపై శతకచ్చాయ పడుతుంది. అందు చేత మూడవవారైన జంధ్యాల వెంకటేశ్వరకాస్త్రిగారు తమ అనువాదానికి శత కాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని సీసాలను స్వీకరించినారు.

సీ సుం తెలుగులో అన్నిటికంటే పెద్ద పద్యం కాబట్టి తగినంత విషయం లేకుంటే అది బక్కచిక్కిన గొడ్డలాగుంటుంది. అయితే కాస్త్రిగారు మాత్రం తమ సీసాల నావిధంగా కాకుండా వాటిని తమ పాండిత్యంతో పరిపుష్టించినారు. ఉదాహరణంగా కొన్ని చూడండి.

ఘటోవామృత్పిండోఽప్యణు రపిచ
ధూమోగ్నిరచలః
ఘటోవా తంతుర్వా పరిహరతికిం ఘోర
శమనం.

అని దీనిలో. కుష్కతర్జాత కుండకు మట్టి, పొగకు నిప్పు - బట్టకు నూలు అనే మూడు వస్తువులు మాత్రమే ఆధారంగా చెప్పబడినవి. నాలుగోపాదంలో వానిని సమన్వయం చేయటానికి వీలుంది కాని సీసం అలాగాదు. నాలుగు పాదాలలో నాలుగు విషయాలు చెప్పి గతంలో వాని సమన్వయం చెబుతారు. అందుచేత కాస్త్రి గారు దీనిలో నాలుగవదిగా చిత్రానికి భిత్తిని స్వీకరించినారు.

గభీరకాసారేవిశతివిజనే ఘోరవిపినే
వికారేతైరేచ భృమతి కుసుమార్థం
జడమతాః

అని పూలకోరకు కాసారాలలో దిగటం అడవులలో తిరగటం మాత్రమే ఇందులో చెప్పబడినవి. అటుపూజకుగాని యిటు పద్యానికిగాని ఈ రెండేచాలవు. అందుచేత కవిగారు వీని జతకు పత్తి - పాలు చేర్చిపూజా సామగ్రిని వూర్తి చేసినారు.

వటుర్వా గేహేవాయతిరపిజతేవా
తదితరో
నరోవాయః కశ్చిద్భవతు భవంకించేన
భవతి.

అనే దానిలో వటువు, గేహీ, యతి, జటి అని పేర్లు నాలుగు ఉన్నా ఆశ్రమాలు మాత్రం మూడే చెప్పబడినవి. అందుచేత యిందులో యతిస్థానంలో వానప్రస్థాన్ని చేర్చి చతురాశ్రమాలను సమగ్రంగా చూపినారు.

అపారే సంసారేనిజభజన దూరేషడధియా
భ్రమంతం మామాంధం.

అనే దానిలో “నిజభజన” అనే దళాన్ని గ్రహించి, పద్యంలో స్మరణం కీర్తనం విష్ణోఃస్మరణం పాదసేవనం అనే నవవిధ భక్తులతో ఒక్కొక్క దళాన్ని పూరించినారు. ఈవిధంగా కాస్త్రిగారు ఈ అనువాదంలో వెలితికనిపించకుండా ఏదో ఒకవిధంగా అర్థపరిపుష్టిని, భావపరి పుష్టిని, రసపరి పుష్టిని సాధించినారు.

గద్యాల చిన్నసోమ భూపాలుడు జయపాలుడు జయదేవుని గీతా గోవిందాన్ని అనువదిస్తూ అందులో ఒక్కొక్క వ్లోకానికి ఒక పద్యం, ఒకదరువు, ఒక చూర్ణిక వ్రాసివిస్తరించినారు. అదే విధంగా కాస్త్రిగారుగూడ ఈ అను వాదంలో ప్రతి వ్లోకానికి ఒకపద్యం, దాన్ని పవరిస్తూ ఒక వ్యాఖ్యానం, దాని క్రింద అందుకు తగిన ఒకనూక్తిని ఘటించి మూలభావాన్ని ప్రకరణబద్ధిగా విశదీకరించినారు. ఇది ఈ రచనలోని విశేషం.

శ్రీ గుఱ్ఱం సుబ్రహ్మణ్యంగారు గూడ పద్యానువాదంతో పాటు మూలానికి తాత్పర్యం గూడా యిచ్చినారు. అది పద్యావెంటగాక చివరన స్వతంత్రంగా ఉంది.

మూద్రణలోగూడ వీరు సరిపుటలలో మూలం బేసిలో అనువాదం అనగా పాఠ కునికి ఎడమవైపున మూలం కుడివైపున అనువాదం అందించినారు కాని రాజమన్నుగారు అలాకాక మొదట అను వాదం దానిక్రింద మూలం యిచ్చినారు. అనువాదాలలో అగ్రస్థానం ఎప్పుడైనా మూలానిదేకాని వీరుదాన్ని త్రోసిరాజని అనువాదాని కీయటం విశేషం. అంతేకాక వీరుగూడ పుస్తకం చివరన ఖుటీక యిచ్చినారు.

కాస్త్రిగారి కృతి పుట్టపర్తిలో వెలసిన శ్రీ సత్యసాయి బాబాగారికి అంకితం. షిరీబాబాగారి అనంతరం దేశంలో ఎందరో ఆబాబాగారి పేర వెలసినారు. అందుచేత వారిలో బాబాగారు నిజమైన సాయిగాబట్టి సత్యసాయి అయినాడు.

సాయి పదం హిందీ భాషలో స్వామి శబ్దానికి రూపాంతరం. చంద్రబిందువుగల అది చంద్రకలాభూషణుడైన పరమేశ్వర వాచకంగా హిందీలోని భక్తకవులందరితో వాడబడింది. ఈ పదాన్ని పుడు తాత్పర్యము స + ఆయి అని విడదీసి సాయిని సాంబునిగా దర్శిస్తున్నారు. అందుచేత పండితులైన శ్రీ కాస్త్రిగారు సాయిలో పరమేశ్వరునిలో సాయినిదర్శించిన ప్రజా చతువులు కమక తమకృతిని సాయిపాదాలకు ఒకక్రీదళంగా అర్పించి ధన్యులైనారు.

తిమిరచనలో వీరు శతక నియమాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని ఏకపద్యనియమాన్ని ఎలాగూ పాటించినారు కాబట్టి ఏకమ కుట నియమం గూడ పాటించి ఉంటే ఈపద్యాలు మరింత సాగసుగా ఉండేవి.

3. తనకాదిషేకము (నాటిక)

—శ్రీ క్రావ్యడి రామం, వి.ఎ.,వి.యల్.,వి.యిడి.,

పాత్రలు :-

1. భాస్కరకాశ్మీరి :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

2. వెంకన్నబుగత :- అత్యుచయనులు :-

3. అగ్రహారంబుగత :- అగ్రహారంబుగత :-

4. భాస్కరకాశ్మీరి :- పెద్దాపురం :-

5. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

6. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

7. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

8. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

9. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

10. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

11. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

12. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

13. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

14. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

15. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

16. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

17. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

18. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

19. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

20. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

21. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

22. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

23. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

24. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

25. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

26. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

27. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

28. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

29. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

30. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

31. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

32. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

33. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

34. సంతారామరాజు :- విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులు :-

వెంకన్నబుగత :- నేడు సుదినం, కవి శ్వరుల దర్శనం అయింది.

అత్యుచయనులు :- అగ్రహారంబుగత :- వేదం ముక్కలువల్ల వేసుకోవడం నాలుగు గింజలు పండించుకోవడం మాపని, కవిత్వం మాకేం తెలుస్తుంది కాబూ? పదండి - మేము ఆలోచన చేస్తున్నాం - ఇంతకీ చీపురుపల్లిలో తమ బస ఎక్కడ?

సూరకవి :- రామచంద్ర పురాగ్రహారంలో ఈశ్వరాలయం పక్కని వున్నదే మా బస.

అత్యుచయనులు :- మీరు అగ్రహారంబుగత :- మందావుంటే చిన్నమనవి చేసుకుంటాను.

సూరకవి :- సెలవియ్యండి.

అత్యుచయనులు :- పండిననాడు - ఎండిననాడు - ఆధూదేవతనే నమ్ముకుని సేద్యం చేసుకుంటున్నాం - నేటికిమూడు సంవత్సరాలైంది - భూమిమీద టక్కున చినుకులేదు. మౌనదేవత వికటాట్టపోసం చేస్తోంది. ఈ సంగతి తెలిసికూడా బకాయి కిస్తుకోసం దివాన్ గారు ఫర్మానాలు మీద ఫర్మానాలు పంపిస్తున్న వున్నారు. మాగోడువారికి చెవిటివాడి ముందు శంఖం అయింది. ఏం చెప్పకోం - ఎవరితో చెప్పకోం - దారుణంగావుంది వారి అజమాయిషీ, తమరేమైనా మా గోడు వారితో ....

సూరకవి :- సీతారామరాజుగారి సంగతి అందరికీ తెలిసిందే! ప్రభువుమంచి వాడైనా నడిపించే సారథి దుర్మయం డైరీ, ప్రజలపాట్లు యిత - అయితే యిది ఎల్లకాలం వుండిపోవు - కాలం

మారకతన్నడు - ఎవరైనా ప్రజలను తల బిగ్గక తప్పదు - ఏనాడో నేను

“అధికారమత్తక అత్యుచ్చయం నది శీఘ్రమున నె పెంపటిగిపోవు పాతకర్మండు గావించు బాధకడతి యవధిలేదని కృషియింతు రవనిజము తెలియదడవసుయోధనాదుల చరితము రామలింగేశ రామచంద్రశ్రురవాస.

అని రామలింగేశ్వరునితో ముట్ట వున్నాను విధి విలాపాన్ని ఎవ్వరూచూడవు లేరు. పరిస్థితులు మాత్రం యెల్లకాలం యిలా వుండవు. విధి చివరను ఎవరూ నాకోసం వేచి ఉన్నట్టుంది. నేను నీవు దునడుస్తాను.

* * *

సూరకవి :- ఇదివరకు నాకు తమ వాదనం కాలేదు. నా వల్ల తమకేదైనా

భాస్కరకాశ్మీరి :- నన్ను తమకు తెలియకపోయినా మహావిక్రమం తమను నాకుబాగా తెలుసును. ఒకప్పుడు మేము యీ ప్రాంతం వార్లమే, తాతలు పెద్దాపురం తరలివెళ్ళేరు. అప్పుడు నుంచీ ఆ జమిందారుల కొలువులోనే ఉండేవాం. నన్ను భాస్కరకాశ్మీరి అంటారు.

సూరకవి :- తమరు దయచేసిన కార్యం ఏమిటో సెలవిచ్చేరుకాదు.

భాస్కరకాశ్మీరి :- కార్తీక చంద్రమాసం నాడు మా ప్రభువుల జన్మదినం. దీని కవిజనరంజనమనే కావ్యాన్ని ప్రాసంగా తెలిసింది - మా ఏలిక మొగకవారి ర్యంతో మిళితమైన మీ కవనాన్ని అనాడు మీకు కనాకభిషేకం చేయించి సంకల్పించేరు. వత్సవాయి తిమ్మన వృషాలకేయరులు తమకు అండకేయరైతే స్త్రీ ముఖాన్ని చిత్తిగించండి.

సూరకవి :- నా ఆరాధ్య దేవత రామలింగేశ్వరుడే యీ సత్కారం

అప్పుడు. నేను ఏ పొటివాణ్ణి - పరిమిత
జ్ఞాని.

శ్రీశక్తిరకాత్రి:- గోక్షరం యొక్క
మాధుర్యాన్ని గోమాత ఎరగదు. దానిని
అస్వాదించి, ఆనందించిన ఆ బాటగోపా
లము గోక్షరాన్ని ప్రశంసిస్తాను. ఆ
విధంగానే కవి కవితాసుధా ధారలో
ప్రశంసకంతమకు అచుంబిత మేమోగాని
అప్పుడాటలకు అది ప్రశంసనీయం -

మూరకవి:- సరే - ఇంతకీ ప్రభువుల
అట్లు అనుల్లంఘనీయం కదా! శ్రీరామ
తీర్థగోక్షరని ప్రసాదాన్ని మిరాజావారికి
అంజనేయ్యండి. అసాదు దర్శనానికేస్తా
నని మనవి చెయ్యండి.

ద్వి తి య ర ం గ ం

దివాన్ పీతారామరాజు:- మీరు రేక
వల్లి సోమప్పకవిగారు. సత్యవరం జమిం
దారుల ఆస్థాన విద్వాంసులు - పండిత
కవులు.

మూరకవి:- కవి వరేణ్యులకు వమోవా
కములు.

సోమప్పకవి:- దివాన్ గారూ! తాళివి
వాళ్లు తరిచయం చేసేరుకాదు.

మూరకవి:- నన్ను శ్రేణే పరిచయం
చేయడంకాదు. "పుడమిగల రసికల్లె
బాగడగ విజనరంజన కృతిగావించితి నే
వడివడు మూరకవీంద్రుడ మృడపద
మంజరిరం కుమ్మడుమానగుడన్!"

దివాన్:- ప్రభువుల విజయవిలాసాన్ని
సోమప్పకవిగారికి తెలియజేయండి.

మూరకవి:- దానికేం భాగ్యం

మంజరిరంకేం జెల్లునొక!

సోమప్పకవి:- మీరుడు నీకు అత్యుమా

కుంతమాకేం బూనినిను!

సోమప్పకవి:- ధరిత్రలోన భూకాంతు

దొకండు లేడుకట

కంబు మొడల్కొని గోలుకొండ

పర్యంతము నీవేకా విజయ!
రామనరేంద్ర సురేంద్ర వైభవా.

దివాన్:- (వెకిలి = వ్యవస్థ) పద్యం
మూరిసభాయోగ్యంగాను, రాజసభా
రమ్యంగాను వుండాలి - సంప్రదాయం
తెలియాలి - "అంతా కవులమాగామా"
అనే ఫక్కిలో ఏదో చెబితే ...

మూరకవి:- దివాన్ గారూ! ఇది
విద్యత్సభ. మీ అభియోగం యేదో విస్ప
ష్టంగా, నిర్దుష్టంగా, వివరించి చెప్పండి,
అప్పుడు నా వాదాన్ని పండిత సమ్మ
తంగా సమర్థించు కంటాను.

దివాన్:- ఏం చెప్పను - మహామండ
లాధీశ్వరులైన రాజభిభామణిని, "నీకు"
అత్యుమా అనినీ, "నీవేకా" అనినీ
ఏకవచన ప్రయోగంతో సంబోధించేరు -
ఇంతకంటే యూజర ఏముంటుంది.

మూరకవి:- దివాన్ గారూ! మీకుపరి
పాలనా సంబంధమైన వదకాలం తెలిసి
వుండవచ్చునేమో కాని కవి సమయం
మాత్రం మీకు తెలియదు. అందుచేత
నేను చేసిన ప్రయోగం తప్పని భ్రమ
పడ్డారు. ఇటు వినండి.

"చిన్నప్పడు రతికేళిని
నున్నప్పడు, కవిత్వలోన, యుద్ధములోనన్
వన్నెనుమీ "రా" కొట్టుట
చెన్నగునో వూసపాటి నీతారామా!"
(నభలో హర్ష ధ్యానాలు)

దివాన్:- సరే! దానికేంగాని సోమ
ప్పకవిగారి, కవిత్వగురించి మీ అభి
ప్రాయం?

మూరకవి:- అభిప్రాయానికేముంది?

"దేవునానమాన్ను దేశానికొకకవి
యిప్పుడూరమార, నింట నింట
నేను రాద్ధరేడ్డు రెనమండ్రు తొమ్మండ్రు
వదుగురేసి కవులు భవ్య చరితు"

సోమప్పకవి:- అంత తేలికగా నీకి
పారయ్యకండి - మీ పాండిత్యం నాకు
తెలియనిదికాదు.

"సోమ శబ్దార్థమెఱుగని కుంతవగుట
వదరిలివిగాని మారుని రదనపాలి
రాతి దన్నిన సోమని లీలదలియ
వెలిసి గుట్టు బయలుగననుచు గుకవి"

మూరకవి:- గుట్టు కనిపెట్టడం అంత
తేలికా?

"రవి యెరుగును భువి తత్వము
భువిలోపల నుండుజనుల బోషించుసదా
కివుడెరుగు వాట్యతత్వము
కవితా తత్వంబు మూరకవికే తెలియన్"

అని ఏనాడో పెద్దలు చెప్పిన మాటలు,
మీ స్మృతి పథం నుండి జారిపోయి
వుంటాయి.

దివాన్:- మూరన్నగారూ! కవితా
తత్వవేదులుగదా మీరు, పద్యం ఎలా
నడవాలంటారు.

మూరకవి:- సరే! వినండి నా కవితా
నిర్వచనం.

సీ॥ యతి యుక్తవాక్యానుగతి నంట

వలయు, వ

త్సంబుదేనువు వెంట దవిలినట్లు
మెట్టుమీదనుగాలుపెట్ట గైదండయం
దిచ్చినట్లులు ప్రాస మెనయవలయు
సానబట్టిన మణిచందాన బడమర్థ
సారీకుభంగి బంధించువలయు
తివివెలుంగు మెఱుంగునీగ యట్లర్థంబు
తేటతెల్లంబుగా దెలియవలయు

గీ॥ నలలి తొలపడ్డ చంద్రమండలమువలన
జలజలనురాలు నమ్మరంపుజాలు లీల
రసము తులికింపవలెనట్టి రమ్యకవిత్వ
రసిక రసనారి రంసచే బ్రబలకున్న

విజయరామమహారాజు:- కవిగారూ!
తెలుగుపద్యం తీరుతెన్నులు ముచ్చటగా

వివరించేరు. విజయనగరాన్ని విద్యుల వగర మనిపించేరు. అన్నట్లు మీరు త్వరలోనే పెద్దాపురం వెళ్ళతారుకదా! మా సుహృద్వరులు తిమ్మభూపతికి యీ శ్లోకంతో పాటు శాశుభాకాంక్షలను అందజేయండి. భిల్లాదార్ గారు మీ ప్రయాణానికి కావలసిన ఏర్పాట్లు చేసేరు.

నూరకవి:- చిత్తం.

మూడవ రంగం

రాజాధిరాజా! రాజపరమేశ్వర వత్స వాయి వంశరాకాళకి విజయార్థవ! తిమ్మ నృపాలశేఖరా! విజయార్థవ! దిగ్విజయార్థవ!

తిమ్మభూపతి:- సభాకల్పితరువువ నా వందనశతములు. ఈనాటి నూరకవి చంద్రాగమనం చకోరానికి శరదాగమనంవంటిది.

నూరకవి:- విద్యత్ప్రభువుల సందర్శన మాత్రం చేతనే కవిహృదయం పులికరిస్తుంది. మా ప్రభువులు విజయనగరాధిపేతలు యీ శ్లోకాన్ని తమకు అందజేయమని ఆదేశించేరు.

తిమ్మభూపతి:- వారిది మోతీమహల్ కాదు. సరస్వతీమహల్. వారి అభినందన మాకు సర్వదా గౌరవప్రదం. కవిగారూ! శ్రీవారి గంటంనుంచి వెలువడిన ఆ శ్లోకాన్ని మీకంతంద్వారా వింటేనే యింపుగా వుంటుంది.

నూరకవి:- అంతకంటే మార్గదాయకమైన కార్యం ఏమంటుంది. చిత్తగించండి. శ్లో. అంభోజం కలయన్ సదృశమవనే

సాహిత్యరీత్యాం దృశ్యో

మౌంధాతార మహారసంపది మహా

భావేషుకో కాశిపు

శత్రూణాం పురభంజనే ధృతిగుణే

కిం తోరగేంద్రం మతిః

ప్రొగత్యై ప్రతిభాతి తిమ్మనృపతిః

పాకాపిత ప్రాధవః

రామనూరి :- విజయనగరం మహారాజులు విద్యద్రాజులు. అందుచేతనే వారు గ్రంథరచన చేస్తూ ఇతరులను గ్రంథరచనకు ప్రోత్సహిస్తారు.

నూరకవి:- కేవలం ముఖస్తుతి అంటే నేను చెప్పలేనుగాని మా ఏలికకు దీటు రాగలవారు లేరేమో అనిపిస్తుంది. ఏమంటారు!

“రాజా కళంకమూర్తి రతి ।

రాజా శరీరవిహీనుడందికా

రాజా దిగంబరుండు మృగరాజా

గృహంతరసీమవర్తి వి

భ్రాజితపూస పాడ్విజయ ।

రామనృపాలుడె రాజాగాక యీ రాజులు రాజులా పెనుత ।

రాజులుగాక ధరాతలంబునన్.

రామనూరి:- అందుకే రవిగాననిచో కవిగాంచునేకదా అన్నారు పెద్దలు. రతిరాజాకంటె తమ ఏలిక యెంత అందమైనవారో కవిగారు రసరమ్యంగా యీ పద్యంలో నూచించేరు.

తిమ్మభూపతి :- రామనూరిగారూ! కనకాభిషేకానికి సుమంహూర్తం ఆసన్నమౌతోంది. నూరకవిగార్ని సభకు పరిచయం చేసి ఆ సువర్ణాసనంపైన వారిని ఆసీనులను చేయండి.

రామనూరి:- చిత్తం నాదొక మనవి. నూరకవిగార్ని పరిచయం చెయ్యడం మధ్యందిన మార్గాడుడ్ని దివిటీతో చూపడం వంటిది.

“గడియకు నూరుపద్మములు గంటములేక

రచింతు దిట్టగా

దొడగిలినా పతాలుమని తూలిపడున్

గులకైరాజముల్

వినువ కనుగ్రహించి నిరుపేద ధనాధిపు

తుల్యుడేను, నే

నడిదమువాడ నూరక సుమాఖ్యుడ

నాళికరుండు సాటియే

అని చెప్పుకున్న నూరకవివర్యులను తేలికపరిచయం చెయ్యడం సాహసమే అని తుంది. అయిన ప్రవహింపజేసిన శాహితీ స్రవంతిలోగల కైశిప్యన్ని స్థావరముగా న్యాయంగా మనవి చేస్తాను.

నిత్యవ్యవహారంలో వీరు చేసే శాస్త్ర ప్రసంగాలుకూడా ఆకుకవిత మాత్రంలోనే వెలువడుతూ వుంటాయి. శ్రీనాథుని తరువాత చాటుకవితకు యీయంతే శ్రేష్ఠీవలసివుంది. వీరు కావ్యాంశలో ప్రవహింపజేసే కవితాధార ఒకవిధంగా వుంటే, వీరి ఆకుకవిత శ్రేష్ఠవిధంగా వుంటుంది. అదపాక వెళుతున్న “పాత” అనే పల్లెపడుచుని ఉద్దేశించి వీరు

“అదపాక మామిడాకులు

పొదుపుగ నొక విస్తరంబు బొడిచినవారే ముద మొప్పు విక్రమార్కుడు అదపాకా అత్తవారు బోసేపాపా!”

అనే కందాన్ని ఆకువుగా చెప్పేరు. ఈ కవిశేఖరులే కవిజనరంజనంలో అయోధ్యా పురాన్ని వర్ణిస్తూ

“మాపురమా భూపురంద్రికి

గాపురము జయేందిరదను గగనతల స్తుత్యోపురమా భాపిలు వయో

ధ్యాపుర మినవంక భూధవాధారంతే”

అనే కందాన్ని రచించేరు. కల్పనలోని కైలిజోను పైరెండుకందాలకుగల కల్పకాసాన్ని మీరు గమనించేవుంటారు. అందుచేతనే వీరు నిత్యవ్యవహారంలో నాకు చేసే ఆకుకవితను ఒక స్థితిలోను, కావ్యాంశంలో పద్యాంశను శ్రేష్ఠకైలిజోను నడిపిస్తారు. ఇది వారి రచనలోగల విశిష్టత. ఆకాశంమీద మిలుకుమిలుకులా ధ్వజము ప్రాళింపి యీయన గంటంపోటుతో ఎలా మెరిసిపోతున్నాయో చూడండి.

అధునికతానో క్కరపుమ్మనో
దూత

అధునికతానో క్కరపుమ్మనో
దూత

అధునికతానో క్కరపుమ్మనో
దూత

అధునికతానో క్కరపుమ్మనో
దూత

అధునికతానో క్కరపుమ్మనో
దూత

అధునికతానో క్కరపుమ్మనో
దూత

అధునికతానో క్కరపుమ్మనో
దూత

అధునికతానో క్కరపుమ్మనో
దూత

అధునికతానో క్కరపుమ్మనో
దూత

అధునికతానో క్కరపుమ్మనో
దూత

(మంగళధ్వని)

వెంకటాచలధాని:- స్వస్తి ప్రజాభ్యుదయం.
లోకాస్సమస్తాసుభినోభవంతు- తేజస్వి నా
వధీతమస్తు - మావిద్విషావహై

ఓంకాంతి: కాంతి: కాంతి:

రామనూరి:- ఇప్పుడు కవిగారి ప్రతి
వచనం మనం విందాం.

నూరకవి: కవిత్వం, అత్త, వనిత, ఆలం
బన లేనిదే వికసించవుకదా. తత్రాపి,
కవిత్వం, అత్తకళ. అందుచేత కావ్యశిల్పం
ఎంతరమ్యంగావుంటే, కవిత్వం, అంతరాజీ
స్తుంది. అందుచేతనే, “ఉభయకావ్య
ప్రౌఢిబాటించు శిల్పము నంబారగుడ,
కళావిరుడనని తిక్కన చెప్పుటన్నాడు -
ఆ శిల్పం విశ్వశ్రేయస్సును కాంక్షించే
కావ్యంలో ప్రతిబింబించాలి. అప్పుడే
కవికి ఘనత కావ్యానికి కావ్యతత్వం
చేరుతుంది. అనందం కావ్య ప్రయో
జనమేకావచ్చును. కాదనను - జీవితాన్ని
ఉద్దీపింపజేసేమార్గాన్ని అనందోత్సాహ
ంతో కాంతాసమ్మితంగా కావ్యం
నిరూపించాలి. పరుప్రవృత్తి నుంచి, దైవ
ప్రవృత్తికి జీవితాన్ని మళ్ళించడే ఉత్తమ
కావ్యం. సర్వకాలాల వారికీ, సర్వదేశాల
వారికీ ఆకర్షణీయంగా మహాకావ్యం
ధ్వన్యత్మకంగా ఒక మహత్తర సందే
శాన్ని అందించాలి. విజనరంజనంలో
ఒక ఉత్తమ పాలకుణ్ణి చిత్రించేను.
యథారాజా తథాత్రతా - ఈ కనకాభి
షేకానికి అభిషేక ప్రియుడైన రామలింగ
గోశ్వరుడే అర్హుడు - ఆ పరాత్పరుని
ప్రతినీధిగా మాత్రమే వ్యవహరించేను.

స్వస్తి.

వెంకటాచలధాని:- ఇప్పుడు శ్రీరామ
నూరిగారు కవిగారికి అభినందన పద్య
సుమాన్ని అందజేస్తారు.

“అధునికతానో క్కరపుమ్మనో
దూతగాక నీవలెన్

మాధురిగల్గునే, కవన మార్గము తిక్కన
సోమయాజి శ్రీ

నా ధుడు ముక్కుతిమ్మకవినాడు ప్రసి
ద్ధులుగా కిటివలన్

గాధితమయ్యె నీవలన్ గాదకవిత్వము
నూరసత్కవీ

నూరకవి:- ధన్యోస్మి -

వెంకటాచలధాని:- ఏమిటి చిత్రం!
అలా విడిచిపెట్టి ఆయనవెల్లి పోతు
న్నారే.

ఎవరూ పట్టించుకోరేం చెప్పా! ఈ
కనకాభిషేకం చేసిన సువర్ణం యిక్కడే
పడివుంది - ఏదారి! ఏమండోయ్ నూర
కవిగారు మిమ్మరే! పలకకుండా వెళ్ళి
పోతున్నారే! ఎవరికీ బాధ్యత లేదు.

రామనూరి:- ఏమిటి గాథరా!

వెంకటాచలధాని:- గాథరా అని
మెల్లిగా అంటారేం? అభిషేకం చేసిన
సువర్ణనాణేల్ని నేలమీద విడిచిపెట్టినాం
దుకు పాగిపోతున్నారు నూరకవిగారు!
ఒక్కక్షణం ఆగారి - నాణేల్ని భద్ర
పరచి మీకు అందజేస్తాం -

నూరకవి:-

క్షమించండి అవధానిగారు - స్నానం
చేసినది పానంచేసే అభ్యాసం నాకులేదు.

స్వస్తి

—0—

ఉత్తమ సాహిత్యంకోసం

సమాలోచన

చదవండి!

చదివించండి!!

4. సుప్రసన్నగారి 'స్తుతిప్రబంధము'

—శ్రీ పాతూరి రఘురామయ్య

సుప్రసన్న ప్రసన్న కవితా రచనలో ఆరితేరిన అధునికకవి. వీరి ఋతంభర, శతాంకుర, శ్రీ పాంచాలరాయ శతకము, అధునా, పాండిచ్చేరిగీతలు, తేజశ్చక్రము-డఃఖయోగిని కావ్యాలు తెలుగులోకము నల రించుచున్నవి. హృద్గీత ఆనందలహరి అను రెండు కావ్యములను శ్రీ సంపత్కుమారా చార్యులతో కలసి రచించినారు. ఇప్పుడు స్తుతి ప్రబంధమును వెలువరించినారు.

21-12-1989 నాడు, సుప్రసన్నగారి గురుదేవులైన శ్రీమాన్ కందుకూరి శివానంద మూర్తిగారి అరవైఒకటవ జయంతిరోజున- తక్కిపూర్వకంగా అంకిత మిచ్చినట్టి కావ్య మిది. గురుదేవులకిది ఉపహారము. ఆంధ్ర భారతికి మరొక మణిహారము.

'స్తవ్యః స్తవప్రియః స్తోత్రం
స్తుతః స్తోతా రణప్రియః'

అన్న ఆర్షవాక్కు ఈ ప్రబంధమునకు ప్రేరణాత్మకమైనట్టిది. ఈ ప్రబంధమున అగ్నిసూక్తము, దేవీపూజ. శ్రీ లక్ష్మీనృసిం హోదాహరణము, శ్రీనృసింహప్రవృత్తి, గణ పతి స్తుతి, కృపారేఖ అను భాగములు ప్రార్థ నామయ కీరనాత్మకములుగా నున్నవి. శ్రీ లక్ష్మీనరసింహోదాహరణము 1980లో, దేవీ పూజ 1959-81 లలో రచింపబడినట్టివి. ఆకాలమున అవి భారతి, సాధన మొదలగు పత్రికలలో వచ్చినవి. శ్రీనరసింహప్రవృత్తి, గణపతిస్తుతి, కృపారేఖ-ఈమూడు రచనలు అరవైలలో రచింపబడినవి, అగ్నిసూక్తము ఒక్కటి మాత్రము 1983 లో రచింప బడింది.

అయితాతపేదః సరో
దయహేతు, త్రిలోకచైతన్యధారామూర్తి
వియదుస్మిలక, యజ్ఞ
ప్రియా! తమమృణగజేయవే యీ
సృష్టిన్.

ఇది అగ్నిసూక్తమున మొదటిపద్యము. ఇందు కవియొక్క రచనాపాటవమనికాక, ఒక భక్తునియొక్క విశిష్టమైన ధ్యానధారను పేర్కొనవలసి ఉంటుంది. కవియైన భక్తుని స్తుత్యాత్మక మోషమిందు అనాహత భావ తరంగములను స్ఫురింపించుచున్నది. కంద రచనా పాటవము కూడా ప్రశంసనీయమే.

యజ్ఞో వైవిష్ణురితి
ప్రజ్ఞాపారమ్య భావవరిణితి చేతో
విజ్ఞేయసంగమ విశిష్టయాత్రాపథమై.

తమోసాగరము నింకించుటకై, తాపము లడచుటకై, అభుముల కాల్చుటకొరకై, అంకిచనవేళల కృంతనమొనరించుటకై కవి అగ్నిదేవుని కీర్తించుచు ప్రార్థించుచు వ్రాసిన కందములు ప్రకృష్టప్రబంధములై ఆత్మగతములై సూతన వెలుగుల చేకూర్చు చున్నవి.

దేవీపూజ యనునది శ్రీ దేవీ మాహాత్మ్య మును గుర్తించి ఆమె దివ్యలీలా విలాసాలను కీర్తించుచున్న చిత్తవమోహక ఆత్మ ప్రయంగమ గీతమై యున్నది.

శ్రీరామచంద్రుని చిత్తవీధికవోరె
అమెపాలము ప్రభాతాబ్జరేఖ
మైదిరీదేవి శోమల దృశాంతము లట్లు
అమె పాదములు సంద్యారుణములు

అమె చూపులు నిగమాద్య దశోద్భూత
నామహావాక్య విన్యాసకములు
ఆమె కన్నులు నిగమాంత తత్వజ్ఞాన
తమ్యోప్రమాళుడు విశ్వభూము
లంతె, ఆమె మోహనాకారమును చూచి
మనసులోన కోర్కె మసలరాదు
ఒక మహానుభవము ఉద్భవమైనచో
కోర్కెలెల్ల మనసుకొనల జారు.

ఇట్టి దివ్యానంద భావనావిన్యాసం ఆధ్యాత్మిక లోకాలను స్పృశిస్తుంది.

శ్రీలక్ష్మీనరసింహోదాహరణమున యాద గిరిందుని ప్రథమదశమున 'కామ్యాలస్థితుని ద్వితీయదశమున, కొడువటివంచలోన నెల కొన్న స్వామిని (నృసింహుని) తృతీయదశ మున వేల్పుగొండ నృసింహస్వామిని చతుర్థ దశమున, వేదగిరింద్రమున వెల్లు నృసింహ స్వామిని పంచమ దశమున, శ్రీ అహోబిల నృసింహగిరి నృసింహుని సప్తమదశమున, మంగళగిరి స్వామిని అష్టమదశమున (సంభోధనావిభక్తితో) వ్యర్థం కన్నా మహితమైన ఆనందప్రదముగ ప్రబంధరచనగావించినారు.

ప్రతిభావమును : శ్రీ మధురోహల చిం దిన వెన్నెల'తో నింపి భవ్యముగా దివ్య ముగా రచనసాగించిన స్తుతులను రచించిన కవి సుప్రసన్న. నృసింహప్రవృత్తి మొదలగు ఇతరములైన స్తుతులు కూడ సుప్రసన్న ధ్యానధారవలన ఆకృతినొందిన మధురఫల ములు, తేజోరేఖలు, అమృతభాండములు. ఈ పుస్తకము వెల : నాలుగు రూపాయలు మాత్రమే.

కావీ అకు :

కోవెల శ్రీనివాస్

శ్రీ వాణి ప్రచురణలు

9-1-199, గిర్మాజీపేట

వరంగల్లు - 508 002

అన్న చిరునామాకు వ్రాసి పొందవచ్చును.

“సుమభావన”

5. దాశరథి కావ్యసమీక్షా శరది (గ్రంథ సమీక్ష)

—శ్రీమతి పి. కాంతమ్మ. ఎం.ఎ., ఎం.యిడి..

కవి రాస్తాడు. విమర్శకుడు వివరిస్తాడు, విమర్శకుడు కవి మనసులో ప్రవేశించి తాదాత్మ్యం చెంది, అతని భావాల్ని వరించి, ‘విడిచియై’ ఆ కవితకు ఓ నూతనస్థానాన్ని సృష్టిస్తాడు.

అలాంటి దాశరథి కట్టిన వారధి కథలలో మాత్రమే మిగిలింది. కాని నేటి దాశరథి కట్టిన ఆధునీయ కవితా వారధిని పాఠకుల కన్నులకు దర్శింప జేయడానికి, మనసులను రంజింప జేయడానికి పూనుకొని పతితులను ఆలోచనా రథము మీద కూర్చుండజేసి కాను సారధియైనవాడు ఆచార్య భావనుడు.

విజయనగరంలో విజయభావనా వీధికలను ప్రసరింపజేసిన శ్రీ ఆచార్యభావనులు దాశరథి కురిపించిన ‘అగ్నిధార’ ను వివరించారు మొదట. అనాటితెలంగాణ ప్రజల దుర్బర జీవితాన్ని, హింసాచర్యాలను తాను చూసి, మనకు చూపించారు. దాశరథిలో విప్లవకవి పూసిరిపోసుకున్న సంఘటనలు వివరించారు. దాశరథిలోని శృంగార కవిత్వాన్ని అలావుంచి అంగార కవిత్వాన్నే సమీక్షించ బూనడం ఆచార్యభావనుల మనము సద్భావనాయతము! సమయభావనా మయము!! శ్రేయోభావనాయము!! అని మున్నప్పము!

ఈనమీక్ష శరది చదువుతున్నట్లుకాకుండా అమ్మియులతో మాట్లాడినట్లుంటుంది. అతి సురళమైన మాటలతో అలా అలా గంగా ప్రవాహంలా సాగుతూ చక్కని వాక్యాల వల్లని గాలులు వీస్తూ కమ్మని భావనల

నువాసనలు గుభాళిస్తూ పతితులను ఆమృతాభిషేకంచేస్తుంది.

యుగకవి జాషువాను పుక్కిట బట్టిన ఆచార్యభావనుల కలం దాశరథి ‘అగ్నిధార’ ను సమీక్షించి ‘సవంతి’ వైపుమళ్ళించింది. ఆ ఉత్సాహంతోనే రుద్రవీణ తీయ మీటి దాశరథిగానంలోని రాగాన్ని వివరించింది: ‘తిమిరంలో సమరం’ ప్రారంభించి, జయించి, పతితులకు ‘మహాద్భోదయం’ దర్శింప జేసింది. ఆచార్య భావనుల మనోరోచనాలకు దాశరథి ‘ఆలోచనాలోచనాల’ను తరిచిచూడాలని పించింది, సుంకల్పమే ‘సమాలోచన’ మైంది. తెలుగువిద్యార్థికి వివరించింది. కవిసృష్టించిన ‘కవితా పుష్పకాన్ని’ ‘నవభారతి’కి సవినయంగా అందించింది.

‘దాశరథి కోరిన ఆధునీయ మార్గంలో పయనించడం మనందరి కర్తవ్యం’ అని ‘నవభారతాన్ని’ ప్రబోధిస్తున్నారు. శ్రీభావన్.

దాశరథిలోని విరాట్ స్వరూపాన్ని గుర్తించి వారిని శబ్ద బ్రహ్మరాధకునిగా భావించారు. శ్రీ భావన్. ‘సత్యము, మితము, ఉచితము అయిన శబ్దబ్రహ్మయే దాశరథిని శబ్దబ్రహ్మరాధకునిగా చేసిందంటారు’ అంటే కాదు, అనత్యం, అనవసర వాగ్వియము, అనుచిత పొగడ్తల యగడ్తలు శబ్దబ్రహ్మవచారముగా ధృవపరిచారు ఆమృతాభిషేక సమీక్షలో శ్రీ భావన్. కవికి ‘అత్మవిశ్వాస మేగాక ఆత్మాభిమానం, అధికారం చెలాయించే దర్పం కూడా వుండాలి’ అంటారు ఓచోట,

అధునీయకవి దాశరథిని శ్రీభావన్. చదివే వ్యయత్నంలో ‘మహాబోధి’ని చేరుకున్నారు; ‘భాషమీద ప్రభుత్వము, భావంలో వైకల్యము కవిత్వంలో ప్రవాహము గల కవి దాశరథి అని వీరికి జ్ఞానోదయమైంది. ఆ విజ్ఞానమృతాన్ని భాగ్యవగరపు ‘నవభారతి’ ద్వారా నవభారతాని కందించారు శ్రీభావన్.

దాశరథి రచించిన ‘అమృతవల్లి తెలుగు కల్లి’ రూపాన్ని ‘సమాలోచనా’ ద్వారం నుండి మన కన్నులకు సాక్షాత్కరింప జేసారు రచయిత.

వీరి నిరాదంబర వ్యక్తిత్వము, ముఖి తత్త్వమువీరి పదార్థాను, వాక్యార్థాను సుస్పష్టము. ఆహారాత్రులు సాహితీక్షేత్రంలో శ్రమించి అనేకప్రయోగాలు చేసి మధుర కవితాఫలాఫలాను పాఠకులకు అందిస్తున్న కృషివలులు శ్రీ భావన్.

జాషువాను ధించిన ఈరచయితతో దాశరథిలోని వేదనను అర్థం చేసుకొని అతని కవిత్వంపై ‘ధ్వజమెత్తిన ప్రజ’యై జీవన ప్రపంతిలో జీవించారు. తాను దాశరథి కవితా శరదిలో మునకలువేస్తూ నవకవితాప్రియులను ఆహ్వానిస్తున్నారు. అజీ ముత్యాలలాంటి వందేశాలను సంగ్రహించుకోమని అభ్యర్థిస్తున్నారు;

‘కవిత్వానికి ప్రధానమైంది భావావేశం ఇది. దేశభక్తి కవిత్వానికి ప్రధాన లక్షణం’ అంటారు శ్రీభావన్. దాశరథి గళాన్ని భావన్ కలంలా ఇంకెవరూ అర్థంజేసుకోలేరని గట్టిగా చెప్పడానికి కొన్ని వాక్యాలు చూడండి:

“విశ్వవ్యాప్తమయిన కాంతిస్థావన దాశరథి ద్యేయం”

అయనకున్నది ఓకటే ఆయువం - అవి కవిత ఆ ఆయుధంతోనే ఈ జగత్తు నంతా గెలిచి వీ విహారం చేయగల యోధుడు.”

అచ్చంగా 'సొంత అనుభవాలు, ఇతరుల అనుభవాలు. వ్యక్తికి సంఘానికి గల చుట్టరికం, ప్రకృతికి మనకు గల పారస్పరిక బాంధవ్యం, నవనృప్తికోసం కృషి ఈ అయిదు దాళరది కవిలా సాధరచనకు వాస్తవత్రులా తోడ్పడ్డాయి.

'లోకమంతా కాంతి వరంలో నడవాలని దాళరది కుభాళంన'

'తనకు కావలసిన ఆ జ్యోతిర్నయనాలను వెదకటం కోసం లక్షదీపాఽకులనైనా దాటి వెళ్ళ గల దీక్షను ప్రకటించాడు.'

"సాటి మనిషిని బ్రతికించు కోలేని చచ్చు బ్రతుకుపై దాళరదికి ఎంతో విరక్తి."

'..... బాంబులతో సాధించడంకాదు. విప్లవాన్ని హృదయాల్లో పాదించాలి. ఇదీ దాళరది విప్లవతత్వం'.

కెరటాన్ని అదర్భంగావంచి కవిగావిశ్వ విపంచిని మీటి, పరికోధకునిగా తాపవామ తరచి అనేక సారస్వత వ్రతీకలకు ఊపిరి పోపి పండితారాధ్య పరిమళాన్ని గుబాళింపజేసి, గురుబ్రహ్మగా అనేకమందిచే కవిరాభ్యాసం చేయించి, అక్షయమైన 'అక్షర లక్షణ' అందించిన శ్రీ ఆచార్య భావన్ కృషి వర్ణనాతీతం. దాళరది వ్యక్తిగా శిష్టుడు. కవిగా విశిష్టుడు. శ్రీ భావన్. వ్యక్తిగాను, రచయితగానూ, విమర్శకునిగానూ విశిష్టతే.

శ్రీభావన్ దృష్టిలో దాళరది సుకుమార హృదయుడు, కరుణామయుడు, నూటికి నూలుపాళ్ళు ఆశావాది. అతే ఆయన కవిత్వకు పునాది. జన్మోత్పవాన్ని గూర్చిన కవిత్వలో దాళరది భావాన్ని చక్కగా విశ్లేషించింది భావన్ కలం.

'దాళరది కవిత్వలో ఉత్పత్తి. భావనాబలం, శిల్పం అనే మూడులక్షణాలు ముప్పేటలుగా పెనవేసుకున్నాయి.'

ఆర్. టి. సి. కన్నీరు

అమ్మకు ఒక్కరోజు ను స్తీచేస్తే
పొయ్యిలో పిల్లిని లేపకపోతే
పొట్టలో ఎలుకలు పరుగెడతాయి
అకలికేకలు వినబడతాయి
ఆర్. టి. సి. బమ్మలు ఒక్కపూట
తిరగకపోతే

ఆగిపోతుంది నగరజీవితం
నిలిచిపోతారు ప్రయాణీకులు
నిర్మానుష్యహతాయి వీధులు
అయినా మనం కృతఘ్నులం
అమ్మనే బాధించే పిల్లలం
అగమండాతిరిగే ఆర్. టి. సి. చక్రార్ని
పంచరు చేసే పంచకులం
'రస్తాకోఖోల'తో ఆపేస్తాం
రాళ్ళ దెబ్బలతో హింసిస్తాం
'సమ్మె'లపొట్లతో చంపేస్తాం
అదోళనలతో అహుతిచేస్తాం
అత్తమీడికోపం దుత్తమీద
అందరికోపం ఆర్. టి. సి. మీద
ఎల్లకేళలా ఎక్కితిధిగే బమ్మలనే
ఏరుదాటి తేపుతగలేస్తున్నాం

'దాళరదికి స్థలాన్ని ఆక్రమించడం మీద నమ్మకం లేదు. కాలాన్ని ఆక్రమించడం లోనే ఆశ.'

'దాళరది-తెలంగాణాలోని కోటి దీరుల గళధ్వని మాత్రమేకాదు. ఇలాగోళమందుం దెడి ఎల్లరి కబ్బం,' అవి శ్రీభావన్ వ్యక్తం చేశారు.

అస్థానకవి దాళరది సృష్టించిన కవిదాళరదిలో మునిగి, అజీముత్యాలను అందుకోగల్గిన నహృదయాస్థానకవి ఆచార్యభావన్ అవటానికి పైమాటలు చాలవనుకంటే మీరు కూడా ఈ సమీక్షాళరదిలో ఒకసారి మునిగి తేలండి. అలవ్యం ఎందుకూ: ... ..

...—...

నిటిబమ్మ

కులం కుతం వర్ణం వర్ణం
లింగ భేదం కూడా మరిచి
పాపం పుణ్యం కోపం తాపం
సిగ్గు ఎగ్గు కూడా విడిచి
అంతా కొద్దిసేపైనా సరే
రాసుకుని పూసుకుని
త్రోసుకుని తిరగడానికి
నగర జీవనం ప్రసాదించిన వరం
నిటిబమ్మ

దేవదానవులు

ఒకడు
సాటిమానవునికి
మూత్రపిండం దానంచేసి
మృత్యువారసుండి కాపాడితే
మరొకడు
స్వార్థంకోసం
పిల్లల్ని ఎత్తుకొచ్చి
కాళ్ళు చేతులు విరిచి
కళ్ళు పెరికి భిక్షమెత్తించి
పొట్టపోసుకుంటున్నాడు
ఈ ఇద్దరూ మనుష్యులే
వీళ్ళే దేవదానవులు

అధికారం

అధికారం
పూటైనకారం
అదిమోతాదు మిందితే
భరించలేము ఎవరం

—శ్రీ వేముల ప్రభాకర్ గౌడ్

చలం సాహితీ సంచలనం

విజయనగరం:-

స్థానిక ఆయుక్తోనేరు - తూర్పుగట్టు లోని శ్రీ బులుసు - జి. ప్రకాష్ ఇంట్లో విజయభావన 81.5-90 గురువారంనాడు "చలం సాహితీ సంచలనం"పై సభను ఏర్పాటు చేసింది.

విజయనగరం - మహారాజ మహిళా కళాకాల హిందీ కళాభాష్య యులు డా॥ఎన్.విజయలక్ష్మీకవారి సభకు అధ్యక్షత వహించారు. అభ్యుదయ రచయిత, అరాచకవాది అయిన చలంలో చిత్త శుద్ధి, నిజాయితీ, నిర్భీతి వున్నాయని డా॥ విజయలక్ష్మీకవారి అన్నారు. సంఘంలోవున్న "చెడ్డ"కి కూడా చికిత్స చేస్తే అదికూడా వుపయోగ పడుతుందని చలం అభిప్రాయ వడినట్లు ఆమె చెప్పారు. స్త్రీకి ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం, శాంతియుత జీవనం కావాలంటే "స్వేచ్ఛ" అవసరమనీ, ఆ స్వేచ్ఛను పొందించటంలో చలం సాహిత్యం విప్లవ కంభారావంగా సంచలనం చేపొందని డా॥ విజయలక్ష్మీ కవారి వివరించారు. చలం రచనల్లోని ప్రేరణ, ఆశయం, శిల్పం అనే మూడు అంశాలను గురించి ఆమె విశులంగా చర్చించారు.

విజయనగరం - మహారాజ గరల్స్ హైస్కూల్లో డి.చెందిన డి.చర్ మరియు విజయ భావన సహాయకార్యదర్శి అయిన కవారి నడిమింటి విజయలక్ష్మీ ప్రధాన వ్యక్తగా పాల్గొనిచలం సాహితీ సంచలనం గురించి ప్రసంగించారు. చలం రచనలైన ట్రైమ్యాజింగ్స్, ప్రేమలేఖలు, బ్రాహ్మ డికం, అమీనా, జీవితాదర్శనం అనేవాటిని గురించికవారి విజయలక్ష్మీ ప్రధానంగా చర్చించారు. ప్రకృతి విశేషణ చేయటం ద్వారా చలం అనంత భావుకుడుగా,

వేదాంతిగా సభకు గోచరిస్తాడని ఆమె అన్నారు. భావసంచలన కారుడైన చలం నిరంతర సత్యాన్వేషి, వికాత హృద యుడు అని కవారి విజయలక్ష్మీ వివరించారు. ఆయనది సహజ సిద్ధమైన శైలి కనుకనే ఆయన రచనలపట్ల మనం ఆకర్షింపబడు తున్నామని ఆమె అభిప్రాయ పడ్డారు. చలం నమ్మింది వ్రాసి. వ్రాసింది ఆచరించిన ఘనాడని ఆమె కీర్తించారు.

"బ్రాహ్మడేకం" నల్లలో మత ఛాంద సుల ఇంట్లో పుట్టిన సుందరమృ పాత్రని తీర్చిదిద్దటంలో చలం కనబరిచిన విలక్షణ తని గూర్చి ఆమె వివరించారు. కదలని నవ్వనికాంతి విగ్రహంగా ఆమెని చలం వర్ణించినట్లు చెబుతూ, ఆమెకున్న భూత దయవల్ల అన్నీ పోగొట్టుకుందనీ, అయినా బొన్నత్యాన్ని నిలుపుకోగలిగిందనీ చలం చిత్రించినట్లు కవారి విజయలక్ష్మీ చెప్పారు. "అమీనా" నల్లలోని నాయిక అమీనా తనకిష్టమైనట్లు నడుచుకోవటమే ధ్యేయంగా కలిగిన ధైర్యశాలిగా ఆమె అభిర్ణించారు.

చలం ప్రేమలేఖలు - తా గూర్ గీతాంజలి వంటివని కవారి విజయలక్ష్మీ చెబుతూ, ఈ ప్రపంచమే సృష్టి సౌంద ర్యంలో కూడిన ఒక పెద్ద ప్రేమలేఖ అని చలం సంభావించాడని ఆమె తెలియ జేశారు.

వందూరి సుబ్బారావుతో చలానికిగత పరిచయాన్ని వివరిస్తూ, ఆయన ఎంకి పాటల్ని మెచ్చుకునే వాడని ఆమె అన్నారు.

కవిత్వాన్ని నమ్ముకున్న విశిష్టమైన వ్యక్తిగా "పోతన" అంటే చలానికి

అభిమానం వుందని ఆమె చెప్పారు. స్త్రీ అభిమానశలిగా వుండాలన్నది చలం అభి ప్రాయమని ఆమె అన్నారు. స్త్రీల స్వభావాలు ఎన్నో రకాలుగా విశ్లేషించిన ఘనత చలం సంచలన రచయిత అవటానికి కారణమని ఆమె అభిప్రాయ పడ్డారు. స్త్రీ మేధావుల్ని కేవలం సంసారానికి పరిమితం చేయటం చలం దృష్టిలో "సాంఘిక నష్టం" అని ఆమె వివరించారు.

నేటివిద్యావిధానాన్ని, వివాహ వ్యవస్థని చలం సంస్కరించ మన్నాడుకానీ ఖండించలేదని ఆమె అభిప్రాయపడ్డారు. చెడ్డపాత్రవస్తుందేమోనన్న భయంతో 'మాయ'ను నిరోధించకూడ దని చలం సందేశమిచ్చినట్లు కవారి విజయలక్ష్మీ చెప్పారు. చలం రచనల్లో ప్రాచ్య-పాశ్చాత్య సమన్వయ ధోరణి కనపడుతుందని కవారి విజయలక్ష్మీ చెబుతూ తన ప్రసంగాన్ని ముగించారు.

విజయనగర - మహారాజ గరల్స్ హైస్కూల్ మ్యాజిక్ డి.చర్ శ్రీమతి డి. విజయలక్ష్మీ ప్రధానవక్త కవారి విజయలక్ష్మీని కాలవా, పూలమాల, మొమెంటోలతో ఘనంగా సన్మానించారు. జీడికపై పాల్గొన్న సాహితీ కేతల డి.కి ఆమె సంస్థ తరపున మొమెంటోలను బహూకరించారు.

సుస్థ ప్రధాన కార్యదర్శి డా॥ ఎ. గోపాలరావు స్వాగతం చెప్పారు. సంస్థ అధ్యక్షుడు డా॥ ఆచార్యభావన్ ప్రార్థన గావించి, సందేశవ్రతనం చేసారు. విజయ భావన గౌరవ సభ్యులు శ్రీ బులుసు-జి. ప్రకాష్ వందన సమర్పణ చేసారు.

—శ్రీ ఆచార్య భావన్

నన్నయభట్టారకుని భారత సూక్తిరత్నములు

తగునిది తగదని యెదలో
వగవక సాధులకుఁ బేదవారల కెగుర్
మొగిఁజేయు దుర్విసేతుల
కగు ననిమిత్తగమంబులైన భయంబుల్.
అది 1-86

తా॥ ఇది తగినపని ఇది తగినపని యని
మనసులో ఆలోచింపక సాధువులకు,
పేదలకు హానిచేయు దుష్టతన రసాలకు
అకారణములైన అపదలు సంభవించును.

నిందు మనంబు నవ్య నవ
రీతి నమానము పల్కు దారుణా
ఖండల కప్రతుల్యము జ
గన్నుత విప్రులయందు నిక్క మీ
రెందును రాజులందు విస
రీతిము గావున విప్రుఁ డోపు నో
పం దతి కాంతుఁ డయ్యు నర
పాలుఁడు కావము గ్రమ్మఁజింపఁగన్.
అది 1-101

తా॥ జగత్తుచే నుతింపఁబడిన ఓ మహా
రాజా! బ్రాహ్మణుల నిందుమనస్సు
క్రొత్తగాఁ దీసిన వెన్నలో సమానము
(మృదువైనది). వారి పలుకు క్రూరమైన
దేవేంద్రుని వక్రాయుధముతో సమా
నము (అతి కఠినమైనది), ఈ రెండు
విషయములును రాజులయందు విరుద్ధ
ముగానుండును. (పలుకు మృదువుగాను,
హృదయము కఠినముగా ఉండును) కావున

బ్రాహ్మణుడు కావమును మరల్పఁగలఁడు
కాని, మిక్కిలి కాంతము వహించినప్పుడై
నను రాజు తన కావమును మరలింపఁ
జాలఁడు.

తన యెఱిగిన యర్థం బొరుఁ
డనఘా యిది యెట్లు సెప్పు మని
యడిగినఁ జె
ప్పని వాఁడును సత్యము సె
ప్పనివాఁడును ఘోరవరక వంకమునఁ
బడున్.
అది 1-187

తా॥ ఓ పుణ్యాత్ముడా! ఇది యెట్లుని
యడిగినపుడు తనకుఁ జెలిసిన విషయముఁ
జెప్పనివాఁడును, నిజము చెప్పనివాడును
ఘోరమైన నరకమనెడి బురదయందు
మునుఁగును.

భూమతకీర్తి బ్రాహ్మణుఁడు
పుట్టుదుఁ దోడనపుట్టు మత్తమ
జ్ఞానము సర్వభూతహిత
సంహిత బుద్ధియుఁ జిత్తకాంతియున్
మాన మద ప్రహేళియు ప
మత్వము వంతత వేదవిద్యమ
స్థానము వంత్యవ్యాకము దృ
ఢ వ్రతముం గరుణాపరత్వమున్.
అది 1-158

సంకలనం : కీ॥ శే॥ విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

తా॥ భూమి నుండుఁ బ్రశంసించబడిన
కీర్తి గల ఓమునివరా! బ్రాహ్మణుడు పుట్టి
నతోడనే ఉత్తమమైన జ్ఞానము కలు
గును. సమస్త ప్రాణులకు మేలుకొల్పు
బుద్ధియుఁ గలుగు. మనక స్థితి, గర్వా
తిశయము లేకుండుట, సమ భావము, ఎడ
తెగని వేదవిధుల ఆచరణము, సత్యము
వలలుట, గట్టిదీక్ష, మిక్కిలి కరుణా
భావము వానివెంటనే జనిం
చును.

తగియెడు పుత్తులం బడసి
ధర్మపు దప్పక తమ్ము నుత్తముల్
పొగడఁగ మన్మహామతులు
వాండు గతుల్ గడు ఘోరనిష్ఠతోఁ
దగిలి తపంబు సేసియును
దక్షిణ లిమ్ముగ విచ్చి యజ్ఞముల్
నెగడఁగ జేసియుం బడయ
నేర రపుత్త్రులైన దుర్మతుల్.
అది 2-50

ఉత్తములైన పుత్తులను గని ధర్మము
తప్పక, ఉత్తములచే నుతింపఁబడు మహా
మతు లుత్తమగుట నొందుదురు.
మిక్కిలి ఘోరమైన నిష్ఠత విడువక
తపముచేసినను, తృప్తికరముగా దక్షిణ
లిచ్చి యజ్ఞములు చేసినను అపుత్త్రులైన
దుర్మతుల కట్టి ఉత్తమగుటలు అభింపవు.
(స శేషము)

B. V. & Co.

రాజమండ్రి.

FIVE PANDITS

Tenth Class Best Telugu Notes

Tenth Class Hindi Golden Notes

Tenth Class Telugu Question Bank

Tenth Class Hindi Test Papers

I Year Intermediate Telugu Full Notes

II Year Intermediate Telugu Full Notes

II Year Inter Dharma Vijayam Notes

I Year Degree Telugu Full Notes with Text

II Year Degree Telugu Full Notes

II Year Degree Vara Vikrayam Notes

చదవండి!

అత్యధిక మార్కులతో విజయం పొందండి.

అనుకరణ ములకు మోసపోకండి.

కళా
డా॥ఎన్.ఎస్.
క్షీర వహింజ
అరాచకవాది
కుద్ది, నిజాయితీ
డా॥ విజయలక్ష్మి
ఘంటాపున్న
చేస్తే అదిహూర
చలం ఆశి
చెప్పారు.
కాంతియార
“స్వేచ్ఛ”
సాధించటం
కంభారావ.
డా॥ విజ
చలం
కల్ప

